

Mariusz Michalski
Agnieszka Dalecka

UŻYCIE BRONI PALNEJ PRZEZ POLICJANTÓW - FAKTY I MITY

W ostatnich latach, szczególnie we współczesnych filmach sensacyjnych można zauważyć znaczny wzrost zawartych w ich treściach agresji. Nieodłącznym elementem każdej akcji sensacyjnej czy jakiegoś zaistniałego zdarzenia jest charakterystyczny przedmiot, którym posługują się zarówno „ci” dobrzy, jak i „ci” źli.

Przedmiotem tym jest zazwyczaj pistolet, mieszczący się w kategoriach prawniczych jako „broń palna”. Wyrabiając własną ocenę w kwestii broni palnej, nie bez znaczenia są sceny, których byliśmy świadkami, oglądając filmy o treści sensacyjnej.

Warto również zauważyć, że broń palna staje się coraz częściej jednym z elementów naszego życia, niekoniecznie bezpośrednim. Mamy tu na myśli doniesienia medialne, gdzie słyszymy o zabójstwach, napadach, rabunkach, brutalności działania sprawców.

Środek ten, jak ogólnie wiadomo, posiadają nie tylko osoby dokonujące przestępstw, ale przede wszystkim uprawnione do tego podmioty, mające przeciwdziałać gresji, chronić bezpieczeństwo publiczne, życie lub zdrowie obywateli, jak np. Policja, ABW czy CBA.

Funkcjonariusz publiczny - policjant - mający obowiązek w ramach wykonywanych obowiązków służbowych chronić życie i zdrowie obywateli, wstępując do służby, niezależnie od własnej oceny, godzi się na posiadanie i w odpowiednich przypadkach używanie środków przymusu bezpośredniego. Środki te mają na celu zapewnienie w określonych przypadkach skutecznego przeciwdziałania sytuacjom stwarzającym zagrożenie dla życia lub zdrowia lub przeciwdziałaniu agresji.

W katalogu tych środków występuje również broń palna, gdzie w porównaniu do innych dostępnych środków jej użycie może natychmiast doprowadzić do śmierci osoby, wobec której została użyta.

W celu zdobycia umiejętności właściwego posługiwania się środkami przymusu bezpośredniego, w tym także bronią palną, jak również rozpoznawania sytuacji, w których zasadne bądź niezasadne jest ich użycie, prowadzone są szkolenia mające na celu zapewnić opanowanie tych kwestii.

Pomimo, wydawać by się mogło, właściwego przygotowania do używania broni palnej, każda decyzja o wyjęciu broni z kabury, jej przeładowaniu czy wykonaniu już samych czynności wymaganych prawem przed jej użyciem wiąże się z wystąpieniem ogromnego stresu w takiej sytuacji. Sama świadomość, że za chwilę przypuszczalnie dojdzie do jej użycia, może zburzyć opanowanie konieczne w takich sytuacjach, wprowadzić chwilę wahania, gdy decyzję należy podjąć w ciągu sekund. Wtedy pojawiają się pytania: czy na pewno mogę jej użyć? czy robię to zgodnie z prawem?

Według danych statystycznych prowadzonych przez Komendę Główną Policji w 2007 roku odnotowano, z wyjątkiem roku 2005, największą liczbę użyć broni palnej przez policjantów. Wskaźnik ten wzrastał sukcesywnie od roku 1993. Jak można zauważyć, zdecydowana większość przypadków użycia broni była zasadna. Najmniejszą liczbę użyć niezasadnych zanotowano w latach 1998-2002. Największy wzrost powyższych przypadków nastąpił w obecnym okresie, przy czym nie bez znaczenia na tę liczbę pozostaje dysproporcja dotycząca użyć broni palnej pomiędzy wyżej wymienionymi latami w stosunku do ostatnich 2-3 lat.

UŻYCIE BRONI SŁUŻBOWEJ PRZEZ POLICJANTÓW (1993-2007)

ROK	ŁĄCZNIE	UZASADNIONE	NIEUZASADNIONE
2007	215	176	33
2006	182	168	14
2005	261	228	33
2004	149	135	14
2003	159	149	10
2002	117	110	7
2001	97	89	9
2000	111	102	9
1999	101	97	4
1998	81	74	7
1997	107	93	14
1996	146	125	21
1995	166	155	11
1994	184	143	41
1993	199	168	31

Źródło: strona internetowa Komendy Głównej Policji

W hierarchii środków przymusu bezpośredniego broń palna będąca na wyposażeniu funkcjonariuszy policji traktowana jest jako środek przymusu wyjątkowy i ostateczny¹. Świadczy o tym chociażby fakt, że przypadki jej użycia w przeciwieństwie do pozostałych środków zostały wyszczególnione w akcie normatywnym w randze ustawy², który to zawiera 9 przypadków jej użycia:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności policjanta albo innej osoby,
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną policjantowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni palnej,
- 4) w celu odparcia niebezpiecznego bezpośredniego, gwałtownego zamachu na obiekty i urządzenia ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, na siedziby naczelnych organów władzy, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej albo wymiaru sprawiedliwości, na obiekty gospodarki lub kultury narodowej oraz na przedstawicielstwa dyplomatyczne i urzędy konsularne państw obcych albo organizacji międzynarodowych, a także na obiekty dozorowane przez uzbrojoną formację ochronną utworzoną na podstawie odrębnych przepisów,
- 5) w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka,
- 6) w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której użycie broni było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1-3 i 5, albo za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego sprowadzenia w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia,
- 7) w celu ujęcia osoby, o której mowa w pkt 6, jeśli schroniła się ona w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności towarzyszących wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu lub zdrowiu,

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji.

² Art. 17 ustawy o Policji z dnia 4 kwietnia 1990 r.

- 8) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na konwój ochraniający osoby, dokumenty zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, pieniądze albo inne przedmioty wartościowe,
- 9) w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeśli:
  - a) ucieczka osoby pozbawionej wolności stwarza zagrożenie dla życia albo zdrowia ludzkiego,
  - b) istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba pozbawiona wolności może użyć broni palnej, materiałów wybuchowych lub niebezpiecznego narzędzia,
  - c) pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstw, o których mowa w pkt 6.”

Ponadto katalog dostępnych środki przymusu bezpośredniego zawiera takie środki jak³:

- 1) fizyczne, techniczne i chemiczne środki służące do obezwładniania bądź konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów,
- 2) pałki służbowe,
- 3) wodne środki obezwładniające,
- 4) psy i konie służbowe,
- 5) pociski niepenetracyjne, miotane z broni palnej.

Pomimo, że inne środki przymusu bezpośredniego także wymienione są w akcie rangi ustawy, szczegółowe regulacje dotyczące ich użycia zostały określone w rozporządzeniu⁴.

Omawiając kwestie wiążące się z użyciem broni palnej, nie można zapomnieć o występujących zakazach podmiotowych dotyczących jej użycia. Zakazy te zostały sprecyzowane w art. 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r.⁵, w których stanowi się, że: *Broni palnej nie używa się w przypadkach określonych w art. 17 ust. 1 pkt 6, 7 i 9 ustawy w stosunku do kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie*⁶.

³ Art. 16 ustawy o Policji z dnia 4 kwietnia 1990 r.

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego.

⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji.

⁶ Art. 2 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji.

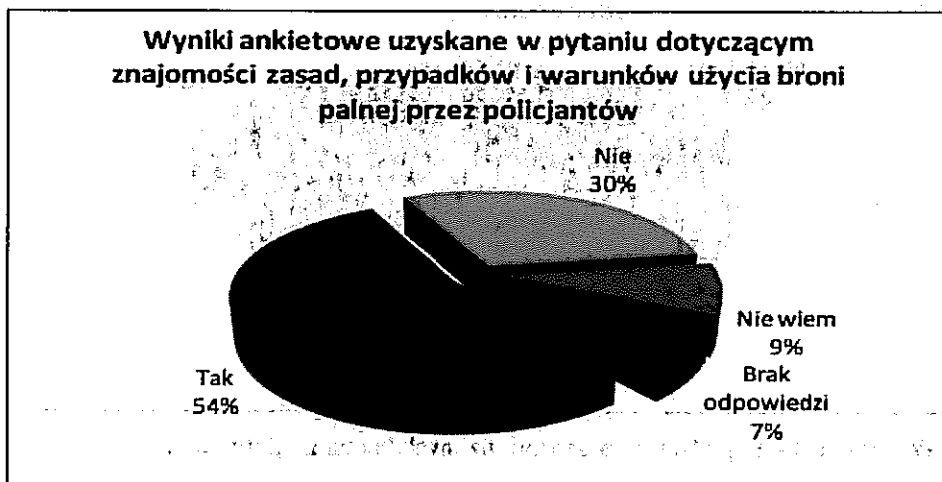
W związku z tym, że broń palna jest środkiem wyjątkowym i ostatecznym, przeprowadzono badania ankietowe dotyczące tego zagadnienia. Miały one na celu zbadanie odczuć policjantów na temat doznawanego stresu towarzyszącego wykonanym czynnościom służbowym w powiązaniu z faktem posiadania broni palnej jako środka przymusu bezpośredniego.

Jednocześnie kolejnymi badanymi tezami były znajomość przepisów regulujących użycie broni palnej przez policjantów oraz teza dotycząca użycia broni palnej przez policjantów w wypadku zagrożenia życia lub zdrowia.

W tym celu przeprowadzono badania ankietowe na grupie 100 respondentów w jednej z komend miejskich policji w mieście liczącym około 200 tys. mieszkańców. Tezy dotyczące użycia broni i obaw z tym związanych były jednocześnie jednymi z kilku problemów objętych badaniami. Jedną z kwestii badawczych dotyczyła znajomości zasad, przypadków i warunków użycia broni palnej przez policjantów.

W powyższej kwestii odniesiono się do broni palnej jako środka przymusu wyjątkowego i ostatecznego. Z tego względu uznano, że informacja dotycząca znajomości obowiązujących przepisów prawnych w zakresie użycia broni palnej jest niezwykle istotna dla rozważanego problemu.

Odpowiedzi na pytanie dotyczące zrozumienia przepisów prawa regulujących użycie broni palnej udzieliło łącznie 93% ankietowanych, a 7% ankietowanych pominęło je w udzielanych odpowiedziach. Spośród osób, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie, większość stanowiąca 54% odpowiedziała, że obowiązujące przepisy, które dotyczą użycia broni palnej, są dla nich zrozumiałe, przy czym innego zdania było 30% ankietowanych. Na pytanie to 9% badanych udzielając odpowiedzi, uchyliło się od jej jednoznacznego udzielenia, zaznaczając odpowiedź „nie wiem”.

Wykres nr 1 - na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

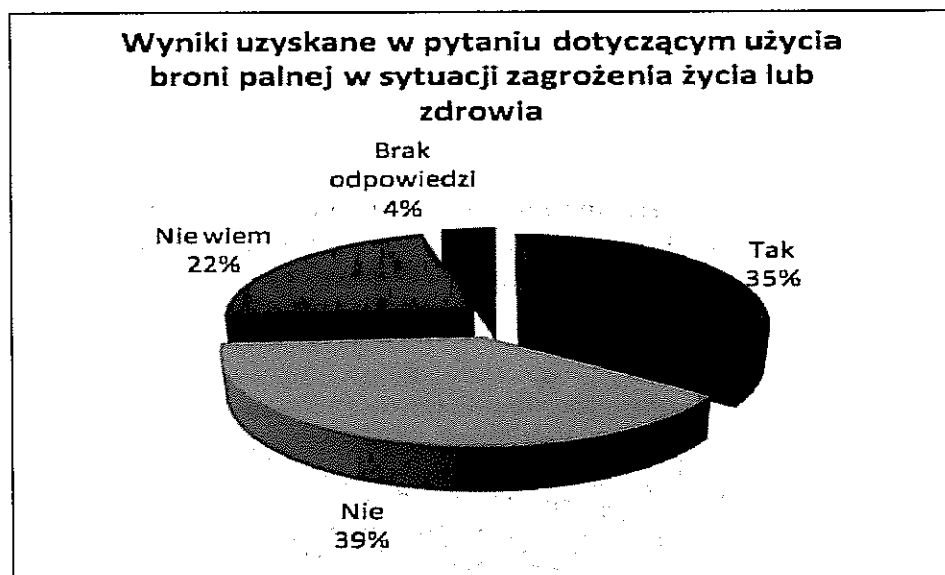
Uzyskanie odpowiedzi na pytanie dotyczące znajomości przepisów regulujących użycie broni palnej było bardzo istotne, gdyż wiąże się ono bezpośrednio z analizą kolejnego zagadnienia, czyli obaw funkcjonariuszy związanych z koniecznością użycia np. podczas interwencji tego środka przymusu bezpośredniego.

Na postawione w badaniach ankietowych pytanie dotyczące odczuć policjantów co do używania broni palnej, najwięcej ankietowanych udzieliło odpowiedzi, że w wypadku zagrożenia życia lub zdrowia ankietowani nie baliby się użyć broni palnej, przy czym odpowiedź ta stanowiła 39% wszystkich uzyskanych odpowiedzi.

Jednak na podstawie analizy dalszych udzielonych odpowiedzi można stwierdzić, że policjanci jako osoby uprawnione do używania broni palnej w kwestii użycia broni palnej w wypadku zagrożenia życia lub zdrowia są podzieleni.

Świadczyć o tym może fakt, że z ankietowanych tylko o 4% mniej liczna grupa odpowiadała, że miałyby obawy dotyczące użycia broni palnej. Warto również zauważyć, że dużą grupę osób, bo aż 22% badanych, stanowią policjanci, którzy nie potrafili jednoznacznie określić swych odczuć dotyczących tej kwestii.

Natomiast za pozytywny aspekt badania przedmiotowego zagadnienia można przyjąć, że na pytanie dotyczące tej kwestii pozostało obojętne jedynie 4% ankietowanych.

Wykres nr 2 - na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Reasumując można stwierdzić, że przepisy w zakresie znajomości obowiązujących przepisów prawnych są wystarczająco jasno sprecyzowane dla większości policjantów. Niepokój budzi zbyt liczna grupa osób, które stwierdziły, że nie rozumieją przepisów regulujących te kwestie. W tym przypadku należałoby rozważyć możliwość ewentualnych dodatkowych szkoleń w zakresie użycia broni palnej poprzez np. serie wykładów na ten temat lub wskazać osoby wyspecjalizowane, które byłyby kompetentne do udzielania fachowych i wyczerpujących porad oraz tłumaczenia wszelkich wątpliwości w tym zakresie.

Jak można zauważyć, pytane to zostało zignorwane przez prawie jedną dziesiątą wszystkich badanych. Świadczyć to może o fakcie, że broń palna jako środek przymusu bezpośredniego przez część funkcjonariuszy jest bagatelizowana, gdyż nie przewidują możliwości jej użycia. Dlatego też wskazane byłoby stałe przypominanie o warunkach, zasadach i przypadkach jej użycia, podkreślając przy tym jej wyjątkową rangę w katalogu środków przymusu. Ważne jest - patrząc przez pryzmat osób, które nie udzieliły odpowiedzi w tej kwestii - stałe przypominanie, jakie konsekwencje może spowodować niewłaściwe użycie broni palnej.

Według przeprowadzonych badań dotyczących użycia broni palnej w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia widoczny jest wyraźny podział pomiędzy funkcjonariuszami nie obawiającymi się jej użyć a tymi, którzy posiadają takie obawy. Ponadto zbyt dużą grupę stanowią osoby niezdecydowane, niechące udzielić odpowiedzi.

W związku z tym warto podjąć działania mające na celu wyjaśnienie procedur związanych z czynnościami, jakie należy wykonać po użyciu broni palnej. Należałoby rozpoznać stereotypy dotyczące tej kwestii i poprzez szkolenia dążyć do ich wyeliminowania. Ponadto pozytywnym zjawiskiem byłoby przedstawienie prawidłowych działań, których regulaminowe wykonanie gwarantuje pewność działania w granicach obowiązujących przepisów.